

LBRIS

We know
books

Copertă: *Ionuț Ardeleanu-Paici*

© 2025 Editura Paideia
Str. Tudor Arghezi nr. 15, sector 2
București, România
tel.: 021.316. 82.10
e-mail: office@paideia.ro
www.paideia.ro
www.cadourialese.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GAUGUIN, PAUL

Noa-Noa și alte scrieri / Paul Gauguin ; antolog.
și trad. de Suzana Mihăilescu ; cuv. înainte de Viorel
Harosa. - București : Paideia, 2025

ISBN 978-606-748-976-7

I. Mihăilescu, Suzana (trad. ; antolog.)
II. Harosa, Viorel (pref.)

821.133.1

Paul Gauguin

NOA-NOA și alte scrieri

Antologie și traducere
de SUZANA MIHAILESCU

Cuvânt înainte
de VIOREL HAROSA

paideia

București, 2025

CUPRINS

CUVÎNT ÎNAINTE de Viorel Harosa.....	5
NOA-NOA - CĂLĂTORIE ÎN TAHITI	17
I. VISARE	18
II. VORBEȘTE POVESTITORUL.....	36
III. VIVO.....	54
IV. VORBEȘTE POVESTITORUL.....	59
PAPE MOE	68
PARTEA A DOUA	72
VI. VORBEȘTE POVESTITORUL.....	76
VII. PARAHİ TE MARAE.....	92
VIII. VORBEȘTE POVESTITORUL.....	97
IX. NAVE NAVE FENUA.....	125
X. VORBEȘTE POVESTITORUL.....	127
XI. POVESTITORUL ÎȘI ÎNCHEIE POVESTIREA.....	135
OPINII DESPRE ARTĂ - CRITICĂ DE ARTĂ.....	137
DESPRE VIAȚA ARTISTICĂ.....	158
DESPRE ARTIȘTI CONTEMPORANI	177
OPINII SOCIAL-POLITICE - VIAȚA ÎN TAHITI	185

NOA-NOA

CĂLĂTORIE ÎN TAHITI**MEMORIE ȘI IMAGINAȚIE¹**

Amintirile unui pictor, adevărate de mărturie pictate și de o povestire cât se poate de simplă.

Imaginația unui poet care visează, printre lucrările pictorului, în timp ce-l ascultă povestind, la priveștiștile și la chipurile din care s-a inspirat pictorul – și din astfel de visări, puse una câte una față-n față cu adevărul, plăsmuiește la rîndul său operă de artă.

Memoria și imaginația unui pictor și ale unui poet au făcut această carte datorită unirii, de bunăvoie plănuită, a două voințe îndrăgostite de aceeași țintă, cu temeinică încredințare că la început a fost o singură artă și că în viitor artele se vor îndrepta, supunîndu-se vrăjii cine știe cărui joc de lili, spre clipa de îmbinare reușită, pentru

---

¹ Acest text și capitolul întîi sînt scrise de Charles Morice (N.tr.).

a reinnoi, strânsă într-un singur mănunchi, minunea și gloria tuturor grădinilor; țel greu de exprimat, sigur totuși, pe care această carte, de privit și de citit totodată, îl înseamnă doar în denumire și în care – poate – rugăciunea, făcînd semn, cu mîinile împreunate, spre calea raiului, îl întredeschide în cugetul celor drepti.

I. VISARE

„E de mirare cum poate să fie atît de mare taină în atîta strălucire.”

STÉPHANE MALLARMÉ (*Ascultat*)

În lipsa Maestrului, un prieten așteptat – și curios – pătrunde în atelierul a cărui ușă întredeschisă îmbie înăuntru; abia ajuns pe prag, vizitatorul se oprește, înmărmurit, privind pereții.

Se grăbise să vină, din dorință fierbinte, speriat totodată de gîndul că va vedea lucrarea cea nouă a lui Paul Gauguin, *Opera Tahitiană*, rod al celor trei ani de muncă și de visare acolo, în *Insulă* și, prudent, chiar și cu riscul (din care se născuse teama) de a nu înțelege, el nu îngăduise închipuirii sale să-i strice dinainte bucuria prin indiscrete presupuneri; venea cu spiritul proaspăt, cu privirea nepărtinitoare și iată că, în fața sărbătorii de tinerețe și de soare, cu fundaluri îngrijorătoare prin chiar lumina lor, el se minuna, orbit de toate splendorile acelea ciudate și calme, simple și absolute, care nu seamănă întru nimic cu Occidentul nostru.

În pinzele acelea, pline încă de adierea îndepărtată care ni le-a adus, însuflețite de o viață în același timp elementară și fastuoasă, atmosfera calmă dăruiește viziunii neobișnuite o intensitate atît de profundă, iar simplificarea liniilor proiectează formele în infinit și tocmai din taina pe care o arată și o dezvăluie se nasc razele acelei nesecate lumini.

După mirarea, după beția de lumină de la început, omul acela curios se supune încîntării de a rătăci neînsoțit și visător – pentru a se obișnui cu el – în visul acesta al unui necunoscut. Și, încetul cu încetul, comentariile iscusite, interpretările ingenioase – etape succesive în procesul de inițiere – care vor să înlocuiască privirea cuceritoare a artistului cu gestul demonstrativ al criticului, îl duceau pe calea erorilor care sînt necesare pentru a atinge o deplină luciditate; adică o întoarcere la punctul de plecare neștiutor, care cuprinde, desăvîrșită mai repede sau mai lent, desfășurarea unui desen șerpuit.

El asculta cum se exprimă, cîntînd în culori, sufletul străveziu al unei seminții gata la rîs și la desfătare, iubitoare însă și de odihnă, simțitoare și zburdalnică, îndărătnică și schimbătoare, foarte aproape de natură, și nestatornică în jocurile de lumină: veselă în zori, fremătătoare în amurg. Dar ea uită repede spaimele nopții schimbîndu-le pe bucuria firească de a trăi slobod în aerul blînd, în mîngîierea ierburilor, în scaldatul desfătător. Dansează, se încununează cu flori, cîntă. Marea, ale cărei țărături albe îi plac mai mult decît pădurea întunecată, marea cea

frumoasă cu stîncile ei de coral însotește cu vuiet cîntările lor – numite *imene* – și pune sărutul suflării ei răcoroase pe arșița plăcerii și a soarelui.

Sărbătoare neîntreruptă, cu desăvîrșire neștiutoare și de munca pe care dărnicia naturii o face zadarnică, și de plictisul care ar amorti lesne în trîndavul somn de după prînz. – Tahiti! insulă insuficient cercetată despre care, cu gravitate, călătorii veniți de acolo ne-au povestit basme, iat-o așa cum ne-o arată un pictor îndrăgostit de ea – iat-o, cu rasa ei cea mai frumoasă din lume, cu nemaiauzita bogăție a florei sale, a copacilor săi al căror nume singur rostește frumusețea: mimoză, palmier, ibiscus, tamarin.

Să fie oare chiar un rai? *Nave nave fenua*: meleaguri de încîntare...

Nu ne amăgește oare pictorul niciodată?

Și pentru ce l-am crede? În același decor, un altul, fără îndoială, ar fi deslușit alte cuvinte...

– În loc să ascuți glasul lui puternic, ce fel de răuvoitoare independență de gîndire te face să cauți, în rezonanțe care n-au vibrat nicicînd, termeni de comparație care nu există?

Altul ar fi strîns în primul plan incendiul tropical și i-ar fi păstrat flăcările pentru taina fondului, iar pe această perdea strălucitoare ar fi făcut ca trupurile oamenilor – arămii, arse de soare – fie să se miște în chip de năluci, fie să rămîna nemișcate în tragica măreție a bogatei lor forme de animale împietrite, moarte – căci într-adevăr, nu e oare moartă, sau pe moarte, nu va dispărea

oare seminția aceasta străveche, pe care a sleit-o moliciunea pricinuită de o glie prea binevoitoare, pe care o nimicesc săgețile soarelui și o lovește în izvorul de viață otrava latină?... Un altul, urmărit sau protejat de atotstăpînitoarea obsesie a unui tip de frumusețe clasică, i-ar fi asigurat triumful permanent în sufletele noastre, în ochii noștri siluiți de insolența unui ideal care îl tăgăduiește pe al nostru, idealul unei Venere negre, atît de voinică încît unora li se pare brutală și grosolană: ne-ar fi ascuns farmecul ei primejdios... Un altul, iubitor numai de adevăr...

Fiecare, după legea lui, și toți laolaltă și-ar amăgi dorința, dacă voiești să le uzurpi locul ființă de adevărul care se schimbă de la suflet la suflet și să primești impresiile nemijlocit de la el. Ar fi poate mai bine ca razele soarelui care l-au încălzit pe Gauguin să te încălzească și pe tine și, pictor tu însuși, să faci opera de artă care să te mulțumească – sau de nu, n-o aștepta de la nimeni.

Așteptăm clipa înțelegerii depline: *Atunci lucrarea aceasta pe care o vezi dinaintea ochilor tăi va fi, pentru tine, Natura*. Nu vei vedea nici una mai lesne de priceput, dacă nu ești gata să te îmbarci pentru o lungă călătorie.

Cît despre adevărul cel adevărat, ce-ți pasă de el, dacă nimeni tot nu l-a văzut, nicicînd, în același fel?

Dar, suferind de mania ciudată care, în vremurile noastre, îi cere artistului mai puțin ceea ce creează, liber, decît cine știe ce produs pe care ne credem în drept de a

i-l cere, tu mai spui și așa: Simt, prea bogată pentru a mă încrede în ea și prea îndrăzneată, partea de colaborare a artistului cu soarele, o inițiere prea mult dominată de invenție, și am dreptul să discut capriciul arbitrar după care artistul adună laolaltă fantasmagoriile lui sub eticheta: Tahiti.

- Nu.

- Știi bine, în primul rînd, că numai cu prețul unei desăvîrșite cunoașteri a elementelor materiale, obiective ale artei sale, poate artistul să considere arta drept o revelație. Apoi gîndește-te că face și el parte din natură și că, fiind o forță individuală în imensa forță creatoare generală, fapta lui are, în cursul procesului de creație, întocmai ca natura, o libertate mărginită doar de legile necesare cuprinse, pe scurt, într-un singur cuvînt: armonie. Creația artistică e bună dacă părțile ei componente sînt armonioase. Iată, însă, creația pictorului din Tahiti este fără cusur, armonioasă, părțile ei componente se cheamă una pe alta, își răspund în ecouri, fiecare cu semnificația lui proprie. Acțiunea și decorul alcătuiesc un singur tot. Cutare privește e cheazășie adevărului cutărui chip, și cutare copac te asigură că ceea ce vezi alături de el e fără îndoială Marea. Priveșteea aceea, chipul acela, copacul acela și marea aduc cheazășie, prin armonia lor, că alcătuirea lucrării e așa cum trebuie să fie: creația artistică e bună.

- Mă întreprui: prin urmare, creația aceasta corespunde cu subiectul pe care-l arată numele unui loc: Tahiti?

- Da.

- Așa cum a văzut-o Gauguin, cu neîntrerupta sinceritate exprimată prin neîntrerupta lui armonie, iată insula Tahiti, figurație, transpunere a realității obiective în temperamentul unui om. Ce vrei mai mult și cine ar putea mai mult? Ai fi dorit oare ca pictorul să strămute și să-ți aducă pe palme realitatea obiectivă? Să-ți fi adus cîteva picături de apă sărată și cîteva frunze de pandanus? Ar fi trebuit poate să-ți aducă de acolo și soarele?

Natura nu ne îngăduie să-i răpim decît simboluri: ideea pe care o avem despre ea, senzațiile și sentimentele pe care le trezește în noi alcătuiesc tot ceea ce avem și ceea ce numim realitate – o ficțiune cu multe forme! Iar pretextul esențial al acestei ficțiuni, *natura* ea însăși, se păstrează dincolo de atingerea noastră, cu toate că se preface, într-o neistovită cuminecătură, că ni se dă cu totul, îngăduindu-ne să luăm parte cu toții la taina ei fără sfișit. În zadar încercăm să folosim forța; de cîte ori cutezăm cucerirea care nu se poate, ni se adeverește nevolnicia. Secolele ne-au învățat că nu-i putem lua nimic *naturii* cu mîna noastră: n-avem altceva de făcut decît s-o plăsmuim din nou, cu simțirea și cu înțelepciunea noastră, așa cum ni se pare a fi. În capodoperele muzeelor noastre, animalele, florile, chipurile sînt toate bunul celui care s-a priceput să le zugrăvească: dar care Diogene a spus că leii răpiți deșertului pentru menajeriile noastre sînt mai puțin bunul nostru decît sîntem noi al lor, dacă trebuie să le fim slugi ca să-i ținem între zăbrele? De altfel, leul prins își

pierde frumusețea și moartea ni-l răpește în scurtă vreme.

Singura îngăduită, numai cucerirea pe care o izbuteste artistul ascunde o putere nemuritoare.

- De ce l-ai crede? spuneai tu.

- Pentru că e maestru al adevărului, al vieții. El îți aduce natura vie. Tocmai invenția de care îl învinuiai, care te făcea neîncredător, e sufletul operei lui, suflarea care îi dă viață, căldură și apa care, lipsind florilor tăiate, le-ar face să se ofilească. Invenția aceasta alcătuieste viața spiritului așa cum alcătuieste viața operelor de artă, invenția circulă ca sângele în elementele împrumutate prin imitarea naturii.

- Atunci ceea ce vedem e insula Tahiti, *închipuită întocmai cu realitatea*.

O apă care nu va seca niciodată, frunze care vor fi întotdeauna verzi.

Insula Tahiti cea încântătoare - căreia i se adaugă un spirit și o simțire; viziunea unui artist cu ochii limpezi, cu sufletul senzual și mistic.

*

Undeva, în afara lumii, în cerul bucuriei și al frumuseții, e zi de mare sărbătoare când un mare artist a încununat cu geniul său una dintre nenumăratele plăsmuiri frumoase ale naturii; când artistul, și el copil al naturii, hrănit de ea, trăind în ea, se ridică pentru a vorbi despre frumusețea mamei sale; când Natura îngăduie ca una dintre schimbătoarele înfățișări ale chipului ei misterios să dea nemurire cuvântului tainei sale în opera de artă.

*

Și poate că în lucrarea unei *Arte*, natura căutată și găsită de o altă *Artă* pentru o altă lucrare ar înlănțui, de cea dintâi, o a doua sărbătoare.

De ce n-ar fi pentru tine lucrarea aceasta Natura însăși?

Cu mintea limpede și supusă, gândește-te la viața care se înalță din ea.

Nave nave fenua. Noanoa.

Meleaguri încântătoare. Meleaguri înmormorate.

Încântare născută din nu știu ce groază sfântă - pe care o ghicesc - față de vremuri străvechi, dincolo de aducerea aminte, mireasmă de bucurie pe care o adulmec în ziua de azi: bucuria și groaza, condensată în bezna înmiresmată și adâncă a pădurii în care sevele perpetue slăvesc, la adăpost de orice privire, o înaltă sărbătoare de rodnicie; groaza și bucuria întruchipate în Eva puternică, fiică arămie a soarelui de acolo și a pământului de acolo, care îmbină mireasma de santal și a tuturor florilor cu sălbatica ei mireasmă de sălbăticiune.

Viața de toate zilele, în atitudini vesele și pitorești, în frumusețea necesității lor, alcătuieste variații pe tema aceasta de farmec zbuciumat.

I

Viața se trezește, dimineța, în buna dispoziție a pământului și a soarelui, așa cum și adormise: rîzînd. Desfătarea e singurul lucru de făcut și munca devine ea însăși